

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Statsvetenskapliga institutionen

Påverkas lärare av elevers programtillhörighet i betygprocessen?

*- En experimentell studie om huruvida lärares vetskap om elevers
programtillhörighet påverkar betygsättningen.*

Examensarbete i samhällskunskap

VT-09

Författare: David Johansson

Handledare: Anders Fredriksson

Antal ord:6055

Abstract

Bakgrund: Tidigare forskning visar att betyg vid gymnasieskolor inte alltid sätts på korrekta grunder. Kön, etnicitet och andra felaktiga faktorer har i vissa fall visat sig påverka betygsättningen istället för endast prestation som är den korrekta grunden för betygsättning. Detta är ett rättsäkerhetsproblem för eleverna och därför bör forskning bedrivas för att belysa olika felaktiga grunder för betygsättning.

Syfte: Studien syfte är att undersöka om det finns någon skillnad i hur lärare betygsätter elever vid praktiska gymnasieprogram i förhållande till elever vid teoretiska gymnasieprogram.

Metod: Experimentell design med deltagare bestående av 72 samhällskunskapslärare från hela landet.

Resultat: Det framkommer statistisk signifikans mellan hur lärare betygsätter elever på praktiskt program (fordon) gentemot elever vid teoretiskt program (natur).

Innehållsförteckning

1. Inledning	5
2. Teoretiska utgångspunkter	7
2.1 Perspektiv på lärarens handlingsutrymme och autonomi	7
2.2 Tidigare forskning samt perspektiv på attityder och stereotyper	8
2.3 Orättvis bedömning med <i>kapital</i> och <i>klass</i> som grund.	11
2.4 Summering av de teoretiska utgångspunkterna	13
3. Design.....	14
3.1 Urval.....	15
3.2 Mätinstrument	16
3.3 Stimuli	17
3.4 Procedur	17
4. Resultatredovisning	18
4.1 Kontroll av randomisering	18
4.2 Finns det systematiska skillnader mellan de tre grupperna?	21
5. Resultatanalys, slutsatser och reflektioner.	24
6. Referenser.....	27
6.1 Källförteckning	27
6.2 Elektroniska referenser.....	28
7. Bilagor	29
7.1 Experimentet (Fordonsprogrammet)	29
7.2 Experimentet (Naturvetenskapligaprogrammet)	30
7.3 Experimentet (Kontrollgrupp).....	31
7.4 Elevens svar och svarsformuläret	32

Figurförteckning

<i>Tabell 1. Könsfördelning</i>	<i>18</i>
<i>Tabell 2. Huvudmannaskap</i>	<i>19</i>
<i>Tabell 3. Verksamhetsfördelning</i>	<i>19</i>
<i>Diagram 1. Medelbetyg – lärare uppdelade efter kön.</i>	<i>20</i>
<i>Tabell 4. Antal år som lärare</i>	<i>20</i>
<i>Tabell 5. Betygsomräkning</i>	<i>21</i>
<i>Tabell 6. Beskrivande statistik</i>	<i>21</i>
<i>Tabell 7. Betygsfördelning</i>	<i>21</i>
<i>Diagram 2. Medelvärde – betyg</i>	<i>22</i>
<i>Tabell 8. Resultat från tre Mann-Whitney-test</i>	<i>22</i>
<i>Tabell 9. Post hoc test Tukey</i>	<i>23</i>

1. Inledning

Det finns en rad styrdokument som reglerar på vilka grunder lärare ska sätta betyg i den svenska skolan. I dessa finns en hel del riktlinjer och fastslagna kriterier för hur undervisning skall bedrivas i allmänhet, och i nedanstående utdrag, betygsättning i synnerhet. I texten beskrivs läraren som en tjänsteman med relativt stor makt och vikten av likvärdig bedömning understryks kraftigt.

”Betygsättning är formellt sett en myndighetsutövning. Lärarens bedömning av kunskaperna kan ha avgörande betydelse för den enskilda eleven och betygen kan inte överklagas. Det finns därför en ansenlig mängd bestämmelser för betygsättningen. De mest grundläggande tas upp i läroplanerna, där det framgår att elevens kunskaper ska bedömas utifrån de nationella mål och kriterier som fastställts för ett ämne eller en kurs. Mer detaljerade bestämmelser finns i de olika skolformsförordningarna. I bestämmelserna klargörs att det är läraren som har ansvaret att sätta betyg. Läraren gör vid betygsättningen en värdering av elevens studieresultat, en värdering som har stor betydelse för elevens möjligheter att komma in på andra utbildningar och för att få arbete. Slutbetyget har med andra ord rättsverkningar för eleven och det finns ytterst begränsade möjligheter att ändra på ett slutbetyg. Det är därför viktigt att bestämmelserna om bedömning och betyg tillämpas på ett likvärdigt och rättssäkert sätt.”¹

Det finns ytterligare ett antal dokument och formuleringar för läraren att förhålla sig till för att upprätthålla en likvärdig och korrekt bedömning. Det existerar också en rad olika teorier som styrker varför det inte efterföljs på det sätt som de är ämnade att följas.

På vilka grunder bör då betygsättning och bedömning ske? Betyg kan sättas på riktiga grunder, det vill säga efter prestation. Men det finns otaliga faktorer som kan tänkas ligga till grund för felaktig bedömning och skolverket ger några exempel i nedanstående text.

¹ Skolverket, 2009-05-08

”När det gäller bedömning och betygsättning är den grundläggande principen att alla ska bedömas på ett likvärdigt sätt. Ingen ska missgynnas på grund av sitt kön, sin religion, sitt etniska ursprung, sitt språk, sin sexuella läggning eller sin fysiska, psykiska eller sociala särart.”²

Innehållet i texten kan antagligen tas för självklar av många, men då tidigare forskning pekar på att lärare kan påverkas av felaktiga faktorer i betygsättningsprocessen. Det vill säga att elever inte bara bedöms efter prestation, utan att andra faktorer spelar in, så som kön och etnicitet. Detta är ett rättsäkerhetsproblem, då elever riskerar att få betyg satta på felaktiga grunder. Då ingen har tittat närmare på sociala skillnader elever emellan som en grund till orättvis bedömning, är det där den här uppsatsen tar sin utgångspunkt. Teorier av bland annat den franske sociologen Bourdieu, menar att olika klasser i samhället bildas som en produkt av olika typer av kapital. Utbildning och kunskap ses exempelvis som en typ av kapital, då Bourdieus synsätt på kapital är något vidare än vad gemene man är van vid. Bourdieu menar att olika typer av utbildningar, ger olika mängd kapital som i sin tur skapar klasser. Då är det tänkbart att lärare, skapar sig stereotyper av dessa klasser och därefter påverkas av dessa stereotyper vid betygsättningen. Syftet med den här studien är att undersöka om så är fallet, det vill säga om det finns någon skillnad i hur elevers skolarbete betygsätts och bedöms, beroende av elevers programtillhörighet. Studien har en experimentell design och går ut på att tre olika grupper av samhällskunskapslärare har fått bedöma en och samma text skriven av en fiktiv skolelev. Den enda skillnaden mellan de tre grupperna är att *experimentgrupp 1* fått reda på att eleven som skrivit texten går på naturvetenskapligtprogram, medan *experimentgrupp 2* får reda på att eleven går på fordonsprogrammet. Samt en *kontrollgrupp*, vilken alltså står helt utan stimuli.

² Skolverket, 2009-05-08

2. Teoretiska utgångspunkter

Utifrån kända teorier underbyggs resonemangen kring varför en skillnad i bedömning mellan de olika grupperna verkligen skulle kunna existera. Steg för steg försöker jag förklara uppsatsens utgångspunkter.

2.1 Perspektiv på lärarens handlingsutrymme och autonomi

Det går inte att komma ifrån den enskilde lärarens tolkning av styrdokumentet. Inte heller lärarens möjlighet att fatta beslut angående betygsättningen kan bortses ifrån. En lärare kan sätta betyg på korrekta alternativt felaktiga grunder. För att det överhuvudtaget skall finnas någon grund för studien förutsätts att läraren har ett så pass stort utrymme och autonomi i arbetet så att denne har en faktisk möjlighet att bedöma elever på olika sätt. Ett perspektiv som vuxit fram är synen på läraren som aktör i gränslandet mellan organisation och brukare. Alltså en byråkrat med daglig kontakt med medborgaren.³ Begreppet ”närbyråkrat” kommer ursprungligen från den teori som amerikanen Michael Lipsky utvecklade under slutet av 1970-talet. Lipsky använde sig dock av termen *street-level bureaucracy*, som fritt översatt till svenska blir den nu vedertagna termen *närbyråkrat* eller *frontlinjebyråkrat* som en del föredrar att kalla det.⁴

Lipsky studerade olika offentliga institutioner i USA och han kom fram till att tjänstemän så som poliser, socialarbetare och lärare har ett antal gemensamma beröringspunkter. De påminner därigenom om varandra på grund av vissa gemensamma särdrag. Den politik som staten bedriver kan inte styras särskilt hårt då arbetsuppgifterna för dessa närbyråkrater är mycket komplexa. Politiken kan inte i detalj styra vad som ska ske i varje enskild situation, - varje betyg som skall sättas, varje diagnos som skall ställas eller varje

³ Rothstein, B. *Politik som organisation*, 2001, s. 22

⁴ Lipsky M, *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services*, 1980, s. 8

brott som skall klaras upp. Närbyråkraten befinner sig yttersta utkanten av den organisation den är anställd av och hamnar i en konfliktfull situation mellan organisationens vilja och medborgarens intressen och krav. Denne har också ett relativt stort utrymme för egna tolkningar och dennes autonomi är i många frågor stor. Relationen mellan medborgare och närbyråkrat karaktäriseras av ojämnlighet parterna emellan. Medborgaren befinner sig av flera skäl i ett underläge i förhållande till närbyråkraten. För det första saknar de, liksom ofta även de styrande i organisationen, den professionella kompetensen som närbyråkraten besitter, och har därför ofta svårt att kontrollera verksamheten. För det andra så befinner sig medborgaren vid exempelvis ett läkarbesök eller i klassrummet i en tvångsliknande situation till närbyråkraten. För det tredje är medborgaren ofta exempelvis ett barn eller socialbidragstagare, vilket medför att de ofta har en låg status gentemot närbyråkraten.⁵ Handlingsfriheten är viktig för den professionelle läraren, läkaren eller polisen, då den skapar yrkesstolthet och är en källa för kreativitet och engagemang. Dessutom ger examen och kunskaperna i ämnet legitimitet för denna autonomi.⁶ Närbyråkraten har således frihet, frågan är hur denna frihet skall förvaltas på bästa sätt.

2.2 Tidigare forskning samt perspektiv på attityder och stereotyper

Tidigare forskning visar på att det exempelvis finns en könsskillnad beträffande betyg när prestationen hålls konstant. Anna-Maria Fjellman konstaterade genom sin experimentella studie; *Duktiga flickor och tuffa pojkar* att lärare betygsätter en och samma text olika beroende på om de tror att det är en flicka eller pojke som har skrivit texten.⁷ Likaså fastställer Christina och Magnus Wikström i sin artikel, *Grade inflation and school competition: an empirical analysis based on the Swedish upper secondary schools*, att det har förekommit en betydande betygsinflation i Sverige under på senare år, som även den

⁵ Rothstein, B. *Politik som organisation*, 2001, s. 22

⁶ Sannerstedt, A. *"Politikernas eller lärarnas fel?" - Makten över den decentraliserade skolan*. 1988, s. 26

⁷ Fjellman A, *Duktiga flickor och tuffa pojkar - en experimentell studie om könsskillnader i betygsättning*, 2008, s. 24-30

delsvis är könsrelaterad.⁸ Det har också utförts studier med syfte att kartlägga betygsdiskriminering, för liksom Fjellman har Henrik Gullberg gjort en experimentell studie med liknande upplägg. Gullberg har inte tittat på könsskillnader, utan har istället för valt att lägga sitt fokus på etnicitet. Gullberg får dock inte fram någon signifikant skillnad mellan sina två experimentgrupper.⁹ Det vill säga att det inte finns någon skillnad mellan lärarna i experimentgrupperna, beträffande hur de betygsatte en och samma text. Den enda skillnaden mellan grupperna var att den ena texten presenterades tillsammans med en bild med en person med utomeuropeiskt utseende, medan den andra texten visades tillsammans med ett mer europeiskt utseende. Ytterligare forskning har bedrivits i Sverige beträffande fördomar gentemot utländsktklingande namn. Då bland annat genom Ali Ahmeds doktorsavhandling som lades fram i Växjö i november 2005. Hans experiment visar på stora skillnader i behandling och bemötande beroende på vilket namn personen i fråga säger sig inneha.¹⁰ Då en del forskning har gjorts inom området för betygsättning på felaktiga grunder och fördomar, men då ingen liknande studie har gjorts med fokus på klass så är det i utrymmet mellan Gullbergs och Fjellmans arbeten den här studien finner sin hemvist.

Liksom Fjellman och Gullberg utgår den här studien ifrån att lärare delvis styrs av sina egna attityder till eleven när betygen skall sättas. Begreppet attityd kan definieras som ”en kognitiv representation som summerar våra värderingar av ett objekt uttryckt som något negativt eller positivt.”¹¹ Ett attitydobjekt kan vara i princip vad som helst, och varierar både i värdering (positiv, negativ eller neutral) och i intensitet. (svag/stark)¹²

Forskningen brukar skilja på automatiska (omedvetna) respektive kontrollerade (medvetna) processer när det gäller attityder.¹³ Den amerikanska socialpsykologen Gordon Allport

⁸ Wikström Christina, Wikström Magnus, *Grade inflation and school competition: an empirical analysis based on the Swedish upper secondary schools*, 2005, s. 316

⁹ Gullberg H, *Olika etnicitet, lika rätt? – En experimentell studie om etnicitetens påverkan på betyg och bedömning*, 2008, s. 33-37

¹⁰ Ahmed, A, *Essays on the behavioral economics of discrimination*. 2005, s. 33-62

¹¹ Hwang, P. *Vår tids psykologi*, 2007, s. 276

¹² Ibid, s. 276

¹³ Passer M. & Smith R, *Psychology – The science of mind and behavior*, 2007, s. 641

menar att stereotyper är en produkt av hur den mänskliga hjärnan fungerar, och att de härstammar ur våra attityder till människor. Människan tänker i kategorier och för att vi inte ska översköljjas av information så väljer vi att klassificera våra intryck. Allport menar att vi människor väljer att generalisera våra intryck och placerar sedan in människor i olika fack.¹⁴

Stereotyper och fördomar är oftast baserat på egenskaper som kan observeras med våra sinnen, oftast då med hjälp av synen, faktorer som är vanligt förekommande i dessa fall är bland annat ålder, etnicitet och kön. Gordon Allport menar genom sin klassiska teori om fördomsfullhet och attityder att man snarare kan se fördomsfullhet som ett personlighetsdrag än som en produkt av social gruppstillhörighet. Allport menar att fördomar hänger samman och vissa personer är mer fördomsfulla än andra, oavsett om det gäller kön, etnicitet eller sexualläggning.¹⁵

Forskning kring fördomar bedrivs runt om i världen och mycket av den forskning som kommer fram till oss är från den anglosaxiska världen och då främst från USA. Dock finns det även svensk forskning i ämnet. Ekehammar och Akrami presenterade 2003 en studie som stärker Allports resonemang dvs. att fördomar ofta tenderar att samvariera. Det vill säga om en person har en negativ attityd till exempelvis kvinnor, så brukar personen också vara mer benägen att ha fördomar mot exempelvis andra etniska grupper än sin egen. Ekehammar och Akrami kallar detta för *generaliserad fördomsfullhet*.¹⁶ Studien visar även på att generaliserad fördomsfullhet är kopplat till två av de fem grundläggande personlighetsfaktorerna.¹⁷ Ovan nämnda studier ger ett annat perspektiv på fördomsfullhet än vad huvudfåran inom forskningen brukar ge. De flesta andra forskare förespråkar främst gruppstillhörighet som avgörande faktor och inte personlighetsdrag som Ekehammar och Akrami istället lyfter fram. Attityder och stereotyper är något som finns med oss alla och påverkar oavsett om vi vill det eller ej. Då lärare knappast kan ställas utanför denna

¹⁴ Myers D, *Social psychology*, 2007 s. 302

¹⁵ Ibid, s. 302

¹⁶ Ekehammar B, Akrami N, *The relation between personality and prejudice: A variable- and a person-centred approach*. *European Journal of Personality*, 17, 2003, s. 449-464.

¹⁷ Larsen R, Buss D, *Personality psychology*, 2008, s. 82-83

allmänna företeelse så finns det goda belägga för att lärare har möjlighet och kan fatta beslut på felaktiga grunder i relation till styrdokumentet.

2.3 Orättvis bedömning med *kapital* och *klass* som grund.

Med utgångspunkt i att lärare har möjlighet att på felaktiga grunder bedöma elever olika bör det också utredas på vilka grunder denna eventuella inkorrekt behandling och bedömning faktiskt sker. En tänkbar anledning är vad som klassiskt skulle kunna beskrivas som med begreppet *klass*. I detta avsnitt ska jag redovisa tankarna kring hur elevernas klasstillhörighet (i sociologisk mening) och kapitaltillgång kan tänkas påverka läraren vid betygsättningen.

I varje modernt samhälle utkristalliseras olika grupper eller klasser av medborgare. Dessa klasser kan delas upp efter ett antal kriterier så som tillgång till utbildning, arbete och möjlighet att konsumera. Lika så skiljer klasserna sig åt beträffande sjukdomsfrekvens, hälsa och boende miljö, för att bara nämna ett antal kriterier som varierar klasserna emellan.¹⁸ I allmänhet bygger sociologisk klassanalys på Karl Marx och Max Webers teorier om hur samhället fungerar. Dessa teorier har utvecklats under 1900-talets senare hälft av fransmannen Pierre Bourdieu. Han talar ogärna om "samhället" som den sociala arenan utan förespråkar istället begreppet socialt *fält*. Även mindre enheter kallar han för *fält*, det vill säga att både familjen, organisationen och samhället utgör sociala *fält*. Bourdieu menar att *fält* är det spelrum där aktörernas maktspel utövas, och där olika parter strider för sina intressen.¹⁹

Vidare menar Bourdieu att varje individ styrs i det sociala *fältet* av vad han kallar för *habitus*, vilket skulle kunna beskrivas med ordet "tankemönster". Som en produkt av hur vi är uppfostrade, vår miljö, vanor och kapitaltillgång så skapar vi alla ett eget *habitus*.

¹⁸ Israel, J, *Det nya klass-samhället*, 1996, s. 193

¹⁹ Palme, M. *Det kulturella kapitalet - Studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988–2008*. 2008, s. 21

Habitus är strukturen, samspelet och tankeschemat som styr våra handlingar i varje given situation.²⁰ Habitus skapas eller snarare präglas fram av vad Bourdieu kallar för kapital.

Alla människor har enligt Bourdieu olika tillgång till kapital. Han ser då inte bara kapital i form av tillgångar och förmögenhet, utan i ett bredare perspektiv. Allt som av andra uppfattas som värdefullt på något sätt, kan räknas in i begreppet kapital. Symboliskt- eller kulturelltkapital som vilar på andras erkännande, exempelvis i form av utbildning och examen. Även socialt kapital är något som är centralt i Bourdieus resonemang. Han menar då främst värdet av kontakter och kontaktnät, det vill säga värdet av att känna ”rätt” personer.²¹

Tillgången till kapital skapar habitus, vilken styr handlingarna i det sociala rummet även kallat fält. Olika tillgångar skapar olika habitus och tankemönster, vilket skiktar det sociala rummets aktörer i olika lager, eller vad man också skulle kunna kalla det, i olika klasser. Med Bourdieus syn på klass så är det kulturella utbildningskapitalet en viktig faktor till skapandet och upprätthållandet av sociala klasser i samhället. Vilket i sin tur går att koppla till den svenska skolan och skapandet av dessa klasser. Dessutom så har elever vid teoretiska respektive praktiska gymnasieprogram, i regel har olik social och ekonomisk bakgrund. Då elever i regel följer sina föräldrar för att oftast hamna i samma samhällsklass som dem, så finns det belägg för att det skulle kunna förekomma skillnader i hur elever bedöms utifrån dessa faktorer.²² Ytterligare bränsle för detta perspektiv är att klassbyten tillhör ovanligheterna, och att normen helt enkelt är att följa i föräldrarnas spår.²³ Det finns alltså grund för att tala om en klasskillnad mellan elever som går på fordonsprogrammet och elever som går på naturvetenskapligt program. De skiljer sig på många punkter men kanske främst genom mängden av symbolisktkapital i form av olika typer av utbildningar. Utbildningar med olika status och symboliskt värde. På samma sätt som etnicitet eller kön är olikheter som har visat sig vara en grund för felaktig bedömning, så skulle även klass

²⁰ Israel, J, *Det nya klass-samhället*, 1996, s. 196

²¹ Palme, M. *Det kulturella kapitalet - Studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988–2008*. 2008, s. 19-20

²² Ibid, s. 126-127

²³ Molin, K, *Klassresan*, 1991, s. 45-65

och tillgång till kapital teoretiskt sätt också kunna vara en avgörande skillnad. Olikheten finns således där, och med Bourdieus tankar kring kapital så är det rimligt att anta att om en skillnad framkommer i experimentet så är det till naturvetenskapligprogrammets fördel.

2.4 Summering av de teoretiska utgångspunkterna

I det teoretiska avsnittet har jag försökt förklara tankar kring varför lärare skulle sätta olika betyg på en och samma text beroende på vilken elev de tror har skrivit texten. Den första delen handlar helt enkelt om att läraren har utrymme och faktiskt kan sätta betyg på felaktiga grunder. Det handlar även om att lärarens autonomi är en förutsättning för yrket, men skapar problematik om bedömning baseras på icke korrekta grunder.

Den andra delen berör attityder och stereotyper som en förklaring till varför lärare bedömer på felaktiga grunder. Lärare har liksom alla andra attityder till i princip allt och alla. Dessa attityder kan vara positiva eller negativa, starka eller svaga, oavsett så påverkas alla av dem. Slutsatsen vid detta avsnitt är att läraren knappast kan ställans utanför denna allmänna företeelse. Lärare har liksom alla andra attityder till kön, etnicitet och klass, frågan är bara om dessa felaktiga faktorer påverkar vid betygsättningen eller ej.

I den tredje delen redovisas förklaring till hur begreppen; klass, habitus och kapital kan ge underlag för bedömning på felaktiga grunder. Bourdieu menar att kapital av olika art (exempelvis utbildning) skapar klasser och skillnader i samhället. Utgångspunkten är då att dessa skillnader skulle kunna vara en grund för negativa attityder och felaktig bedömning, på samma sätt som kön och etnicitet. Elever inom praktiska gymnasieprogram kommer med stor sannolikhet att hamna i en annan "klass" än elever vid teoretiska gymnasieprogram. Givetvis finns det undantag från denna regel, men generellt finns det en påtaglig skillnad. Tänkbart är att klass i sig samt tillgången till symboliskt kapital i form av utbildning skulle skapa skillnader mellan grupperna. När skillnader finns mellan olika grupper, finns underlaget för att skapa stereotyper och attityder till dessa grupper. Dessa

attityder kan i sin tur påverka läraren i betygsättningsprocessen. Intressant i sig är att se om det överhuvudtaget finns en skillnad mellan de två experimentgrupperna, och om en skillnad framkommer är det med Bourdieus utgångspunkter rimligt att anta att eleverna på naturvetenskapliga programmet får högre betyg än eleverna på fordonsprogrammet.

Med dessa utgångspunkter har följande hypotes formulerats:

Får elever på naturvetenskapligtprogram högre betyg än elever på fordonsprogrammet för samma prestation?

3. Design

Att välja experiment som metod i en samhällsvetenskaplig studie är ett relativt ovanligt val. Experimentell metod har ofta kritiserats på grund av bristen av extern validitet. Det är problematiskt att ”återskapa världen” när det handlar om sociala varelser som människor. Experiment kritiseras för att vara onaturligt och att resultaten därför skulle vara missvisande och/eller felaktiga.

Studien har en ”efter-design” och vilket betyder att det endast sker en mätning och det är efter ett visst stimuli (två olika) har exponerats för två av de tre grupperna i experimentet. Den tredje gruppen fungerar som en kontrollgrupp och står utan stimuli. För att resultatet skall bli tillförlitligt bör grupperna innefatta åtminstone 30 personer, vilket således ger en undersökning med 90 deltagare.²⁴ En fullt så stor grupp lyckades dock inte samlas ihop, mer om det senare i detta avsnitt.

Då experimentet och studien har fokus på betygsättning och för att inte förstöra experimentet så kan inte det direkta syftet med studien redovisas för deltagarna. Då detta

²⁴ Esaiasson m fl. *Metodpraktikan*, 2007, s 376

kan medföra att vissa lärare blir misstänksamma och ifrågasätter studiens syfte vilket i sin tur kan påverka dessa lärares svar. Andra kanske inte ens ställer upp av just denna anledning. Detta medför att det kan medparten av deltagarna är öppna och orädda lärare, medan de mer reserverade faller ur undersökning. Hur detta påverkar studiens validitet är oklart. En ordentligt utförd randomisering av deltagarna till de olika grupperna medföra att sådana problem delvis försvinner.

Ytterligare ett problem som jag var rädd skulle uppstå var att lärarna som deltog skulle diskutera med varandra om hur de uppfattade uppgiften och hur de anser att den bör bedömas. Detta är inget problem såvida detta sker efter undersökningen och inte under tiden. För att förhindra detta lämnade jag aldrig flera lärare ensamma med uppgiften, utan väntade i närheten medan de fyllde i enkäten. Däremot av rent praktiska skäl så skickades en del enkäter ut via mail, vilket medförde att en sådan kontroll inte kunde genomföras. Men då tydliga skriftliga instruktioner bifogades så hoppas jag att dessa har följts någorlunda.

3.1 Urval

Deltagarna i experimentet var samtliga gymnasielärare, med behörighet att undervisa i samhällskunskap. Merparten av dessa lärare var verksamma på gymnasieskolor runt om i Västsverige, men även på skolor i övriga Sverige. En del på små orter, medan andra är verksamma i storstadsregionerna Göteborg, Stockholm och Öresundsregionen. Skolorna slumpades inte fram utan det rörde sig snarare om ett bekvämlighetsurval, d.v.s. de skolor som helt enkelt låg bra till rent geografiskt i förhållande till mitt hem. Men detta bör inte detta spela någon roll, då skillnaderna bör vara större mellan lärarna inom en skola än skolorna emellan. För att få ett så litet bortfall som möjligt valde jag att besöka de olika skolorna personligen, då en sådan metod har mycket bättre bortfallsstatistik än exempelvis elektroniska enkäter via mail. Dessutom har jag mycket större kontroll över själva experimentsituationen när jag själv är närvarande, än om det skulle ske via mail. Jag

upplevde också att det fanns ett visst motstånd till att medverka, då jag först kontaktade ett antal skolor via mail för att undersöka intresset att delta i studien. Däremot när jag istället besökte skolorna så blev mottagandet mycket bättre. Trots detta använde jag mig av mail-kontakt vid ett antal tillfällen. Detta för att få upp antalet deltagare i studien. Jag anser att studien påverkas betydligt mycket mer i positiv riktning av att antalet lärare i studien ökar, än hur mycket studien negativt påverkas av att kontakten delvis sker via mail. Lärarna som deltog i experimentet randomiserades in i de tre experimentgrupperna. Detta skedde genom att blanda uppgifterna och helt enkelt tillämpa den klassiska ”dra ur hatten” metoden.

3.2 Mätinstrument

Att jag skulle kunna formulera en text skriven av en fiktiv gymnasieelev bör ses som en orimlighet, då jag tillbringat allt för lång tid innanför universitetets väggar. För att mäta det som avses mätas använde jag mig av ett redan beprövat material. Poängen i sammanhanget är inte att odla tid på att ta fram ett nytt test för just denna studie. Det är inte uppgiften i sig som är viktig, utan den eventuella skilda bedömningen av densamma. Det mätinstrument som användes i studien är framtagen av Anna Maria Fjellman som 2008 gjorde en studie om könsskillnader i betygsättning.²⁵ Detta instrument förfinades och modifierades av Henrik Gullberg i hans studie från 2008 som handlade om etnicitet och betygsättning.²⁶

²⁵ Fjellman A, *Duktiga flickor och tuffa pojkar - en experimentell studie om könsskillnader i betygsättning*, 2008, s. 38-48

²⁶ Gullberg H, *Olika etnicitet, lika rätt? – En experimentell studie om etnicitetens påverkan på betyg och bedömning*, 2008, s. 33-37

3.3 Stimuli

Den kanske mest problematiska delen i utformandet av instruktionerna till uppgiften var stimuli. Framkommer stimuli för tydligt anar antagligen deltagaren vad som är syftet med experimentet och det skulle kunna påverka deltagarens svar. Å andra sidan får inte stimuli vara för svagt, då det man avser att mäta kanske inte alls blir mätt. I detta sammanhang bör även en diskussion om god validitet och operationalisering finnas med. Då det som avses att mäta är skillnader mellan teoretiska och praktiska gymnasieprogram, beträffande bedömning och betygsättning. Då jag operationaliserar begreppet ”gymnasieprogram”, genom att enkelt skriva namnet på ett praktiskt respektive teoretiskt program som stimuli för experimentet, uppstår ett eventuellt problem. Då 94% av alla elever som går på fordonsprogrammet är killar, så kanske stimuli snarare framkallar ”bilden av en kille” än ”bilden av en elev på ett yrkesförberedande program”. Motsvarande siffra på naturvetenskapligtprogram är 55% killar.²⁷ Detta skulle verkligen störa validiteten i studien, då ett sådant scenario skulle medföra att det som mättes helt enkelt var könsskillnad. Det som talar till undersökningens fördel är att naturvetenskapligtprogram är relativt jämnt fördelat rent könsmissigt. Med den utgångspunkten så borde en eventuell skillnad alltså inte kunna tillskrivas endast variabeln kön. En studie där det yrkesförberedande programmet utgjordes av exempelvis omvårdnadsprogrammet, som har en övervägande majoritet tjejer som elever, hade varit en bra kontroll för detta.

3.4 Procedur

Experimentsituationen gick till enligt följande: Efter att jag träffat och presenterat mig inför de aktuella lärarna, gav jag dem en kort instruktion till hur uppgiften gick till. Jag försökte att ge alla lärare så lik information som möjligt och därför inriktade jag mig på att främst hålla mig till den information som skriftligen fanns med uppgiften. (se bilaga) Efter

²⁷ SCB, 2009-04-29

att läraren fyllt i de uppgifter han eller hon har blivit ombedd att utföra, så frågade jag om de hade några frågor angående studien. Lärarna ombeddes även att behålla första sidan av experimentet, ifall de senare skulle vilja komma i kontakt med mig. Den kontakt som skett via internet har den fördelen att alla medverkande har fått samma mail, vilket inte ger olika information från tillfälle till tillfälle. Oavsett insamlingsmetod var bortfallet mycket stort, det vill säga de personer som valde att inte delta i experimentet. Frågan är hur detta påverkar resultatet. Vilka är de lärare som valde att svara och hur skiljer sig de från de som valde att stå utanför studien. Intressant vore att göra en studie där precis alla tillfrågade var tvungna att svara, då skulle eventuellt resultatet se annorlunda ut, men en sådan ”tvångsundersökning” är direkt opassande i etisk hänseende.

4. Resultatredovisning

För att överhuvudtaget kunna dra några som helst slutsatser i materialet så måste randomiseringen i de olika experimentgrupperna vara lyckad och jämn. Detta kontrolleras med hjälp av ett antal bakgrundfrågor för att se om grupperna blivit relativt lika varandra.

4.1 Kontroll av randomisering

För det första ska antalet i varje grupp vara relativt lik, för det andra bör könsfördelningen vara jämn.

<i>Tabell 1.</i> Könsfördelning		Kön		Total
		Man	Kvinna	(n)
Experimentgrupp	Fordon	14	14	28
	Natur	12	12	24
	Kontroll	13	12	25
Total		39	38	77

Vidare kontrolleras att huvudmannaskapet på skolorna som lärarna var verksamma vid är relativt jämt fördelat mellan grupperna. Antalet friskolor i undersökningen var relativt lågt, vilket medförde att fördelningen procentuellt blev ganska skev.

Tabell 2.
Huvudmannaskap

		Huvudmannaskap		Total
		Kommunal	Fristående	
Experimentgrupp	Fordon	25	3	28
	Natur	20	4	24
	Kontroll	17	8	25
Total		62	15	77

Däremot vid kontroll genom ett t-test så visade det sig att det inte fanns någon skillnad mellan gruppen kommunal och fristående beträffande hur de sätter betyg. Vilket medför att den skeva fördelningen nedan inte bör ses som ett alltför stort hot mot studien. (medelvärde; kommunal: 1,21 fristående: 1,13 T-test sig. 0,68)

Tabell 3. Undervisare i huvudsak på:

	Fordon	Natur	Kontroll	Total
Teoretiskt program	13	12	12	37
Praktiskt program	8	5	7	20
Ungefär lika mycket på båda	7	7	6	20
Total	28	24	25	77

Tabell 3 ovan visar att randomiseringen har fallit väl ut även när det gäller lärarnas huvudsakliga undervisningsgrupp.

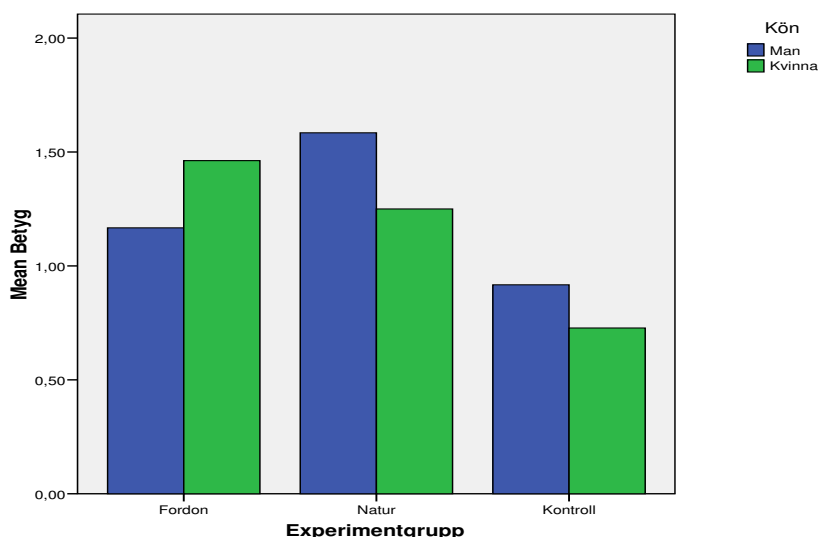
Beträffande lärarnas ålder så är fördelningen något skev, då fler nyexaminerade lärare råkade hamna i kontrollgruppen än mer erfarna lärare. Dock visade det sig att det inte fanns någon signifikant skillnad i betygsättning mellan gruppen 1-5år och 15<. Alltså är

denna fördelningsskevhet något som kan bortses ifrån. (**medelvärde; 1-5år: 1,25. 15<: 1,06. T-test sig. 0,88**)

	1-5år	5-15	15<	Total
Fordon	5	16	7	28
Natur	5	13	6	24
Kontroll	10	10	5	25
Total	20	39	18	77

Vid ytterligare analys av data så framkommer något intressant beträffande den jämna könsfördelningen. Randomiseringen visade sig vara mycket lyckad, i alla fall i det hänseendet. Dock så fanns det en svag tendens till en könsskillnad i hur olika lärare betygsätter olika program. Manliga lärare tenderade att sätta högre betyg på natur-eleverna än sina kvinnliga kollegor. Det omvända skedde för fordonsklassen. Då satte de kvinnliga lärarna högre betyg än de manliga arbetsamraterna. Slutligen så satte männen högre betyg än kvinnorna i kontrollgruppen.

Diagram 1. Medelbetyg – lärare uppdelade efter kön.

4.2 Finns det systematiska skillnader mellan de tre grupperna?

De 72 samhällskunskapslärarna slumpades in i tre olika grupper, två med stimuli och en kontrollgrupp som alltså stod utan stimuli. För att underlätta i redovisningen kommer grupperna fortsättningsvis att kallas för *fordon* (25st), *natur* (24st) och *kontroll* (23st). Betygen som sattes på uppgiften varierade mellan IG och VG, det vill säga att ingen lärare bedömde att svaret nådde upp till MVG-nivå. Betygen räknades om från bokstavs-betyg till numeriska-betyg för att möjliggöra medelvärdes jämförelser och andra statistiska analyser av data.

Tabell 5. Betygsomräkning

Betyg (innan)	Betyg (efter)
IG	0
G	1
VG	2
MVG	3

Tabell 6. Beskrivande statistik

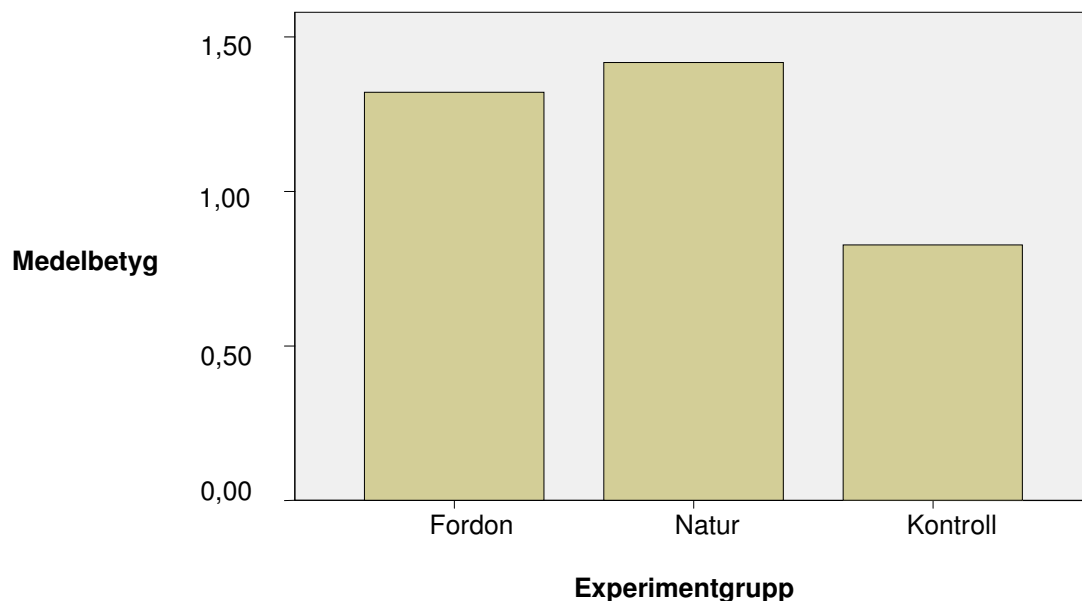
	Medelvärde	Standardavvikelse
Fordon	1,32	0,55
Natur	1,41	0,65
Kontroll	0,83	0,65

**Tabell 7.
Betygsfördelning**

		Betyg			Total
		IG	G	VG	
Experimentgrupp	Fordon	1 (4 %)	15 (60 %)	9 (36 %)	25 (100 %)
	Natur	2 (8 %)	10 (42 %)	12 (50 %)	24 (100 %)
	Kontroll	7 (30 %)	13 (57 %)	3 (13 %)	23 (100 %)
Total		10 (14 %)	38 (53 %)	24 (33%)	72 (100%)

Ovan redovisas standardavvikelse och medelbetyg för de tre grupperna. För att ytterligare åskådliggöra skillnaderna redovisas medelvärdena här nedan i form av staplar.

Diagram 2. Medelvärde – betyg

Då antalet deltagare i studien är relativt begränsad så är ickeparametriska test att föredra då den inte kräver att datan ska vara normalfördelad. Först gör jag ett Kruskal-Wallis-test i SPSS 15,0 på alla tre grupperna för att se om det finns någon signifikant skillnad. När jag ser att det är det gör jag parvisa Mann-Whitney-test för att se var skillnaderna ligger. Resultaten redovisas här nedan:

Tabell 8. Resultat från tre Mann-Whitney-test (forts. nästa sida)

Experimentgrupp	N	Mean Rank	Sum of Ranks		Betyg
Fordon	25	23,72	593	Mann-Whitney U	268
Natur	24	26,33	632	Wilcoxon W	593
Total	49			Z	-0,721
				Asymp. Sig. (2-tailed)	0,471
Experimentgrupp					
Fordon	25	28,98	724,5	Mann-Whitney U	175,5
Kontroll	23	19,63	451,5	Wilcoxon W	451,5
Total	48			Z	-2,614
				Asymp. Sig. (2-tailed)	0,009

Experimentgrupp					
Natur	24	29,17	700	Mann-Whitney U	152
Kontroll	23	18,61	428	Wilcoxon W	428
Total	47			Z	-2,873
				Asymp. Sig. (2-tailed)	0,004

Tabellen visar att det inte finns någon skillnad mellan grupperna natur och fordon. ($p=0,471$) Däremot finns det signifikanta skillnader mellan grupperna fordon-kontroll och natur-kontroll. ($p=0,009$ resp. $p=0,004$)

För att ytterligare kontrollera om det fanns någon signifikant skillnad i betygsmedelvärde grupperna emellan, gjordes även ett parametriskt mellangruppstest.

Tabell 9.

Post hoc test
Tukey

Multipel jämförelse						
Beroende variabel: betyg						
(I) Experimentgrupp	(J) Experimentgrupp	Medel-deferens (I-J)	Standard fel	Sig.	Konfidensintervall	
Fordon	Natur	-0,097	0,177	0,849*	-0,521	0,328
	Kontroll	0,494	0,179	0,020*	0,064	0,923
Natur	Fordon	0,097	0,177	0,849*	-0,328	0,521
	Kontroll	0,591	0,181	0,005*	0,157	1,024
Kontroll	Fordon	-0,494	0,179	0,020*	-0,923	-0,064
	Natur	-0,591	0,181	0,005*	-1,024	-0,157

Skillnaden mellan fordon och natur blev då $p=0,849$, d.v.s. ingen signifikant skillnad. Däremot var skillnaden mellan natur-kontroll samt fordon-kontroll signifikant. $p=0,005$ respektive $p=0,020$. Det finns alltså en signifikant skillnad mellan kontrollgruppen och de

båda experimentgrupperna, däremot finns det ingen statistisk skillnad experimentgrupperna emellan. Signifikansnivån som används i sammanhanget är den i samhällsvetenskap vanligt förekommande $p < 0,05$ -nivån.

Alltså framkommer samma resultat oavsett om man använder ett parametrisk eller icke parametriskt test. Kontrollgruppen får lägre betyg än experimentgrupperna, men någon inbördes skillnad finns inte mellan experimentgrupperna.

5. Resultatanalys, slutsatser och reflektioner.

Det fanns alltså ingen skillnad i hur samhällskunskapslärare betygsätter texten beroende på vilket stimuli de blev utsatt för. Däremot om inget stimuli förekom så blev betyget signifikant lägre. De här studiens teoretiska utgångspunkt var som bekant att det borde skilja i betyg mellan grupperna natur och fordon som en följd av lärarnas attityder till olika klasser i samhället. Det visade sig emellertid att det inte fanns någon skillnad mellan dessa två grupper. Däremot framkom en skillnad gentemot kontrollgruppen vilket kan framstå som något märkligt. En förklaring kan vara att stimulit var ytterligare information om eleven som inte kontrollgruppen fick. Tänkbart är att denna extra information är anledningen till det högre betyget. Om ytterligare information hade funnits för en fjärde grupp så kanske betyget ytterligare hade ökat. Exempelvis en grupp natur-elever, som dessutom redovisades med en bild på eleven. Vidare kanske även en kortare information om eleven skulle leda till ett ytterligare högre betyg. Tyvärr så spricker denna förklaring i praktiken, då lärare har mycket information om sina elever men ändå får inte alla högsta betyg. Trots det kan det vara en tänkbar förklaring till varför de båda experimentgrupperna fick högre betyg än kontrollgruppen. En annan tänkbar anledning är faktiskt slumpen som skulle kunna spela in, då antalet deltagare i varje grupp är en aning för få. Intressant vore att undersöka och kartlägga vilka faktorer som spelar in och påverkar läraren vid

betygsättning och vad som inte påverkar. Vad är då anledningen till att resultatet? Det finns åtminstone fyra tänkbara synsätt på resultatet.

- **Resultatet var korrekt.** Det finns ingen skillnad i hur lärare betygsätter elever på de två olika programmen.
- **Resultatet var felaktigt.** Detta som en följd av ett för otydligt stimuli vilket medförde att lärarna kanske missade just denna viktiga skillnad. Vilket kan åtgärdas genom att omarbete mätinstrumentet inför en ny studie. Dock talar skillnaden gentemot kontrollgruppen emot detta.
- **Resultatet var felaktigt på grund av bristande validitet.** Om stimulit exempelvis förmedlade bilden av en kille istället för bilden av en fordonselev faller resultatet platt.
- **Resultatet var inget resultat.** Grupperna var för små, vilket medförde att slumpen hade en avgörande påverkan på resultatet. Detta kan kontrolleras genom en ny och mer omfattande studie.

Kritik som framkommit från deltagarna angående mätinstrumentet är att det inte fanns några tydligt formulerade betygskriterier. Kriterierna för kursen beskriver som bekant vad eleven ska kunna vid avslutad kurs för att uppnå ett visst betyg. Därför anser en del av deltagarna att de inte kan betygsätta en enskild uppgift på det sätt som studien är upplagd, vilket gav ett internt bortfall på fem personer. Däremot så använder sig merparten av alla lärare sig av just detta sätt att betygsätta olika delar för att slutligen ge eleverna ett samlat slutbetyg på kursen. Dessutom använder sig ett flertal av de deltagande lärarna sig av ”+” och ” – ” som ett komplement till det egentliga betyget. I studien har dessa extra graderingar ignorerats, men det är värt att notera att en del lärare tycks sakna steg i den nuvarande betygsskalan, då de inför egna graderingar. Intressant är också att en och samma text varierar mellan betygstegen IG och VG vilket ger bränsle åt forskning kring likvärdig bedömning och rättvisa inom skolan.

En del av deltagarna har framhållit att det är svårt att betygsätta en lösryckt text, utan koppling till en specifik elev. Anmärkningsvärt är att just det är den här studiens hypotes, det vill säga att läraren alltså inte bedömer bara prestationen utan vill gärna koppla samman med en person för att kunna ge sitt omdöme. Dessa kommentarer är så pass intressanta att jag anser dem vara ett ypperligt underlag och bakgrund för en kvalitativ intervjustudie med gymnasielärare angående deras parametrar de tar med vid bedömning och betygsättning. En studie som skulle vara komplicerad att utföra, men resultatet hade varit mycket intressant att få ta del av. Det finns psykologiska test med syfte att mäta "social-önskvärdhet", vilket eventuellt hade varit intressant i sammanhanget. Med "social-önskvärdhet" menas att lärarna eventuellt svara "vad de tror att jag vill att de ska svara" och inte "som de själva vill svara". Att på något sätt kontrollera svaren mot frågor som mäter social-önskvärdhet vore alltså ett sätt att förfina mätinstrumentet och på så sätt utveckla studien.

Som tidigare nämnts så är det tänkbart att stimulit inte frambringar bilden av en fordons-elev, utan istället bilden av en kille. Detta för att nio av tio fordons elever är just killar. Men då tidigare forskning visar på att det finns en viss könsskillnad i betygsättning så borde istället det slå igenom i undersökningen, vilket alltså inte förklarar det jämna resultatet programmen emellan. Intressant är istället att fokusera på en annan könsskillnad nämligen hos lärarna. Varför verkar det vara så att kvinnliga lärare tenderar att sätta högre betyg på fordons elever än manliga lärare. För naturelever är scenariot det omvända. Då könsfördelningen mellan programmen ser ut som den gör kan en ny intressant hypotes sättas upp. Kan det vara så att lärare tenderar att sätta högre betyg på elever av det motsatta könet och i så fall varför då? Då grupperna var små är denna skillnad förmodligen en produkt av slumpens inverkan, men tanken är spännande och skulle kunna vara förslag för vidare forskning.

6. Referenser

6.1 Källförteckning

- Ahmed, A. (2005). *Essays on the behavioral economics of discrimination*. Växjö: Växjö university press.
- Ekehammar, B. &. (2003). The relation between personality and prejudice: A variable- and personcentred approach. *European journal of personality*. 17, 449-464.
- Esaiasson, P. (2007). *Metodpraktikan*. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Fjellman, A. (2008). *Duktiga flickor och tuffa pojkar - en experimentell studie om könsskillnader i betygsättning, Examensarbete inom lärarutbildningen*. Göteborg: Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Fredriksson, A. (2006). *Läraryrket i en förändrad skola - om ett tjänstemannaskap i skärningspunkten mellan byråkrati, professionalism, marknad och brukarinflytande, Avhandlings PM*. Göteborg: Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Gullberg, H. (2008). *Olika etnicitet, lika rätt? – En experimentell studie om etnicitetens påverkan på betyg och bedömning*. Göteborg: Göteborgs universitet, Statsvetenskapliga institutionen.
- Halvorsen, K. (1992). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Lund: Studentlitteratur.
- Hwang, P. (2007). *Vår tids psykologi*. Köping: Natur och kultur.
- Israel, J. (1996). *Det nya klass-samhället*. Stockholm: Ordfronts förlag.
- Larsen, R. &. (2008). *Personality psychology*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Lipsky, M. (1980). *Street-Level Bureaucracy: Dilemmas of the Individual in Public Services*. New York: Russell Sage Foundation.
- Molin, K. (1991). *Klassresan*. Värnamo: Alfabeta Bokförlag AB.
- Myers, D. (2007). *Social psychology*. New York: McGraw-Hill Companies.
- Palme, M. (2008). *Det kulturella kapitalet - Studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988–2008*. Uppsala: Uppsala universitet.
- Passer, M. &. (2007). *Psychology - The science of mind and behavior*. New York: McGraw-Hill Companies.

Rothstein, B. (2001). *Politik som organisation*. Stockholm: SNS Förlag.

Sannerstedt, A. (1988). "*Politikernas eller lärarnas fel?*" - *Makten över den decentraliserade skolan*. Lund: Studentlitteratur.

Wikström, C. (2005). Grade inflation and school competition: an empirical analysis based on the Swedish upper secondary schools. *Economics of Education Review* , 309-322.

6.2 Elektroniska referenser

Skolverket (2009) Hämtat från: <http://www.skolverket.se/sb/d/155>, 8 maj 2009.

Vetenskapsrådet (2002), Forskningsetiska principer, Hämtat från:
<http://www.vr.se/huvudmeny/etikforforskare/publikationerochriktlinjer.4.2d2dde24108bef1d4a8800063.html>, 27 april 2009

SCB (2009) Hämtat från:
http://www.scb.se/Statistik/OV/OV9998/2000I02/OV9998_2000I02_PI_SV_2002_110.pdf,
29 april 2009

7. Bilagor

7.1 Experimentet (Fordonsprogrammet)

Betygsättning

Mitt namn är David Johansson och studerar till gymnasielärare vid Göteborgs universitet. Jag ämnar nu skriva mitt examensarbete, som kommer att handla om betygssättning. Jag hade verkligen uppskattat och värdesatt om du ville hjälpa mig med att svara på några frågor för att jag skall kunna färdigställa mitt examensarbete.

Självklart är deltagandet i undersökningen frivilligt, anonymt och du kan när som helst dra dig ur undersökningen om du så önskar. Vill du komma i kontakt med mig, med frågor eller annat som rör undersökningen är du välkommen att göra så via telefon eller e-mail.

Tack för din hjälp med mitt examensarbete!

MvH

David Johansson

0705-920734

gusjohdax@student.gu.se

Föreställ dig följande situation:

Du undervisar i Samhällskunskap A, eleverna i den aktuella klassen läser fordonsprogrammet och är inne på andra året på sin utbildning. Du berör för närvarande området politik och ideologier. Upplägget och planeringen för området är att du som lärare först går igenom grunderna för de olika ideologierna inför klassen, och sedan skall eleverna med hjälp av litteratur och andra källor besvara nedanstående frågeställning. Eleverna får två lektionstimmar, på sig att lösa uppgiften.

Din uppgift är nu att först läsa igenom uppgiften och elevens svar, för att sedan kunna betygsätta texten.

Elevernas uppgift:

Välj ut två av följande ideologier och redogör för deras uppkomst och utveckling. Vad de står för samt vilka för- och nackdelar du själv tycker det finns med ideologierna?

- Konservatism
- Liberalism
- Socialism

7.2 Experimentet (Naturvetenskapligaprogrammet)

Betygsättning

Mitt namn är David Johansson och studerar till gymnasielärare vid Göteborgs universitet. Jag ämnar nu skriva mitt examensarbete, som kommer att handla om betygssättning. Jag hade verkligen uppskattat och värdesatt om du ville hjälpa mig med att svara på några frågor för att jag skall kunna färdigställa mitt examensarbete.

Självklart är deltagandet i undersökningen frivilligt, anonymt och du kan när som helst dra dig ur undersökningen om du så önskar. Vill du komma i kontakt med mig, med frågor eller annat som rör undersökningen är du välkommen att göra så via telefon eller e-mail.

Tack för din hjälp med mitt examensarbete!

MvH

David Johansson

0705-920734

gusjohdax@student.gu.se

Föreställ dig följande situation:

Du undervisar i Samhällskunskap A, eleverna i den aktuella klassen läser naturvetenskapliga-programmet och är inne på andra året på sin utbildning. Du berör för närvarande området politik och ideologier. Upplägget och planeringen för området är att du som lärare först går igenom grunderna för de olika ideologierna inför klassen, och sedan skall eleverna med hjälp av litteratur och andra källor besvara nedanstående frågeställning. Eleverna får två lektionstimmar, på sig att lösa uppgiften.

Din uppgift är nu att först läsa igenom uppgiften och elevens svar, för att sedan kunna betygsätta texten.

Elevernas uppgift:

Välj ut två av följande ideologier och redogör för deras uppkomst och utveckling. Vad de står för samt vilka för- och nackdelar du själv tycker det finns med ideologierna?

- Konservatism
- Liberalism
- Socialism

7.3 Experimentet (Kontrollgrupp)

Betygsättning

Mitt namn är David Johansson och studerar till gymnasielärare vid Göteborgs universitet. Jag ämnar nu skriva mitt examensarbete, som kommer att handla om betygsättning. Jag hade verkligen uppskattat och värdesatt om du ville hjälpa mig med att svara på några frågor för att jag skall kunna färdigställa mitt examensarbete.

Självklart är deltagandet i undersökningen frivilligt, anonymt och du kan när som helst dra dig ur undersökningen om du så önskar. Vill du komma i kontakt med mig, med frågor eller annat som rör undersökningen är du välkommen att göra så via telefon eller e-mail.

Tack för din hjälp med mitt examensarbete!

MvH

David Johansson

0705-920734

gusjohdax@student.gu.se

Föreställ dig följande situation:

Du undervisar i Samhällskunskap A, eleverna i den aktuella klassen är inne på andra året av sin utbildning. Du berör för närvarande området politik och ideologier. Upplägget och planeringen för området är att du som lärare först går igenom grunderna för de olika ideologierna inför klassen, och sedan skall eleverna med hjälp av litteratur och andra källor besvara nedanstående frågeställning. Eleverna får två lektionstimmar, på sig att lösa uppgiften.

Din uppgift är nu att först läsa igenom uppgiften och elevens svar, för att sedan kunna betygsätta texten.

Elevernas uppgift:

Välj ut två av följande ideologier och redogör för deras uppkomst och utveckling. Vad de står för samt vilka för- och nackdelar du själv tycker det finns med ideologierna?

- Konservatism
- Liberalism
- Socialism

7.4 Elevens svar och svarsformuläret

Konservatism: Konservatismen är en ideologi där man vill behålla det gamla och göra förändringar mycket långsamt. Den kändaste förespråkaren för konservatismen var Edmund Burke som levde på 1700-talet. Han kallades också konservatismens fader. I konservatismen tycker man att folket måste styras av en överhet. Det är staten som skall styra och leda människorna. Man anser också att det man äger ska man äga själv alltså enskilt och att inget ägs "tillsammans" av samhället. Efter den franska revolutionen när den franska kungen och många adelsmän dödats blev de andra kungarna och adelsmännen i Europa rädda över vad som kunde och de ville bevara, konservera, det gamla samhället.

Den moderna konservatismen har förändrats ganska mycket och har en helt annan tradition än den konservatism som bland annat Burke förespråkade. De största partierna i Sverige som är konservativa är Moderaterna. De som röstade på de konservativa partierna förr var från början officerare, ämbetsmän och godsägare men om man röstar på exempel Moderaterna idag så röstar man för "Den enskilda människans rätt att styra sitt eget liv". De tycker alltså inte att så mycket ska ägas eller styras av samhället utan av det skall vara privat.

Liberalismen: Liberalismens idéer började växa fram under slutet av 1700-talet och början av 1800-talet. De vill ha frihet i alla former, tryckfrihet, yttrandefrihet och näringsfrihet. Man skall alltså få trycka och skriva vad man vill. Liberalismens ledargestalt var Adam Smith som levde på 1700-talet och var intresserad av ekonomi. Liberalisterna ville inte ha kvar det gamla ståndsamhället och var emot de som hade makt, kyrkan, stadsmakten och andra som hade privilegier. De tyckte att alla människor var lika värda och ville inte ha någon eller några personer som styrde utan tyckte att "alla skulle ledas av sitt sunda förnuft". De ville driva igenom sina idéer med fritt spridande utan våld. De tyckte inte heller att staten och kyrkan skulle lägga sig i mer än nödvändigt i frågor, och i kyrkan var det också religiös frihet. Idag är Folkpartiet det största Liberala partiet. Deras partisymbol är blåklinten som är Sveriges symbol för liberalismen. Annars har inte modern Liberalism förändrats så mycket mot den som växte fram från början av 1800-talet.

För- och nackdelar: Konservatorer vill att samhället skall styras av vissa personer som ska ha mer makt än resten av folket medan liberalisterna tycker att alla är lika värda och att samhället inte ska styras av någon. Annars vet jag faktiskt inte om det är så mycket som skiljer dem utan det är ju det att Liberalismen vill ha frihet på alla sätt medan Konservatismen vill ha kvar det gamla ståndsamhället som inte Liberalismerna vill, de tycker ju att alla människor är lika värda som de Konservativa tydligen inte tycker. Om jag skulle få bestämma vilken av dessa ideologier jag skulle vilja ha i mitt samhälle så skulle det självklart vara Liberalismen, eftersom jag tycker att varje person ska få bestämma själv. Jag tycker det är dumt när man delar in människor i grupper istället för att förstå att alla människor är lika värda. De liberala är mycket rättvisa i sitt sätt att tänka och jag tycker det låter bra att Staten inte ska lägga sig i mer än nödvändigt. Men jag tycker kanske också att man ska hjälpas åt lite mer i samhället än vad båda dessa ideologier verkar tycka.

Information för dig som lärare att fylla i:

(Ringa in valt svarsalternativ)

1. Vilket betyg ger du elevens svar på uppgiften?

IG G VG MVG

2. Din könstillhörighet:

Kvinna Man

3. Hur många år har du varit lärare i ämnet samhällskunskap på gymnasiet?

Svar: _____år.

4. Vilket huvudmannaskap har skolan du är anställd på?

Kommunal Fristående

5. Inom vilka program undervisar du i huvudsak?

a) Teoretiska program b) Praktiska program

c) Ungefär lika mycket på båda. (ovanstående)

Tack för hjälpen!

/David